

A Quarterly Publication of Press Council Nepal

संहिता

SAMHITA

प्रेस काउन्सिल नेपालको त्रैमासिक प्रकाशन
असोज, २०७७ । अङ्क ४६

सम्पादक

किशोर श्रेष्ठ

प्रबन्ध सम्पादक

खिलबहादुर भण्डारी
संगीता खड्का

सम्पादन सहयोगी

दीपक खनाल

आवरण/ले-आउट

मदनकृष्ण सिलवाल
शिव वि.क (मिलन)

कमर

रविन सायमी



प्रकाशक : प्रेस काउन्सिल नेपाल

पो.ब.न.: ३०७७, सञ्चारग्राम, तिलगङ्गा, काठमाडौं, नेपाल

फोन : ९७७-१-४११२७९९, ४११२६७८, फ्याक्स : ९७७-१-४११२६९४

इमेल : presscouncilnepal@gmail.com

वेबसाइट : www.presscouncilnepal.org

मुद्रण : उदय प्रिन्ट मिडिया प्रा.लि.

विषयसूची

शीर्षक	पृष्ठ
सम्पादकीय	
१. कस्ता-कस्ता आउँछन् समाचार नि.....! : मिलन तिमिल्सिना	१
२. छिमेकी मिडियाको छाडापन : रामकृष्ण भण्डारी	९
३. कामले लज्जित बनाउनु न प्रेसलाई ! : खिलबहादुर भण्डारी	१९
४. कोरोना त्रास: कर्म र मर्म : भानुभक्त आचार्य	२४
५. मैले देखेको मिडिया र पीडाको पहाड : सविना पौडेल	३०
६. नेपाली सञ्चार र यसले निभाएको धर्म : अनिल शर्मा	३५
७. पत्रकारितामा 'यौन हिंसा' : अहिले नबोले कहिले बोल्ने ? : माधुरी गौतम	४०
८. लकडाउनमा हाकिम मोटाए : लक्ष्मी बस्नेत	४८
९. अभिव्यक्ति स्वतन्त्रतामाथि ठाउँ-ठाउँमा आक्रमण : विद्या राई	५३
१०. अनलाइन टिभीहरूलाई अब के गर्ने ? : जीवन भण्डारी	५९
११. कुन भाषा प्रयोग गर्ने ? : शोबिता रिसाल	६३
१२. विपद्को अवस्थामा पत्रकारका चुनौती : संगीता खड्का	६९
१३. युट्युबले दिने सूचना या यातना ? : अजवी पौडेल	७३
१४. प्रेस काउन्सिलले जब मलाई न्याय दियो : वर्षा शाह	७७
१५. निकाल्न सजिलो, टिकाउन गाह्रो : मेगराज खड्का	८१
१६. आमसञ्चार र बजार : शशीधर भण्डारी	८९
१७. कहाँबाट सुरु भयो पित पत्रकारिता ? : नमस्कार शाह	९४
१८. उहिलेको पत्रकारिता र अहिलेको पत्रकारिता : नेपाल भूषण न्यौपाने	९९
१९. अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रता र घृणाजन्य अभिव्यक्ति : टेकनारायण कुँवर	१०२
२०. अरुले पनि सिक्ने कि ? : वसन्तप्रताप सिंह	१२७
२१. कहिले बन्ने अभिभावक : मनिषा श्रेष्ठ	१३२

२२.	अबको प्राथमिकता: ग्रामीण पत्रकारिता : सुन्दर शिरीष	१३७
२३.	अजम्बरीहरू छिःछि, दुरदुर गर्दै : अनिलभक्त खरेल	१४२
२४.	राजनीतिक र पत्रकारिता : कताको बफादरिता ? : डा. अवस्थामाभक्त खरेल	१४४
२५.	पत्रकारितामा बाल संवेदनशीलता र सामाजिक सञ्जाल : फणीन्द्र फुयाल 'ज्वाला'	१५९
२६.	आर्थिक पत्रकार, पत्रकारिता र आचारसंहिता : डा. गोविन्दबहादुर थापा	१६६
२७.	पत्रकारिता यस्तो हुनुपर्छ : नम्रता पाण्डे	१७१
२८.	स्मृतिका पानामा ग्रेसा र प्रेसिडेण्ट मण्डेला : नवराज सिलवाल	१७६
२९.	मिथ्या समाचारको भरमार : विपुल पाण्डे	१८३
३०.	दुःखका सिर्जना : मोतिरामदेखि आजसम्म : चेतनाथ धमला	१८८
३१.	कोभिड-१९ पछिको पत्रकारिता : सुदर्शन आचार्य	१९६
३२.	नेपालको मातृभाषा पत्रकारिताका केही मननीय पक्ष : गणेश राई	१९९
३३.	चुनौतीको घेराभित्र सस्थानीय पत्रकारिता : लक्ष्मीप्रसाद पड्गोनी	२०९
३४.	किन खस्कदैछ अनलाइनकारिता' : सम्भना पौडेल	२१४

प्रेस काउन्सिलको इतिहासमा यौटा अर्को अध्याय

कार्यपालिकाबाट खोसिएको प्रेस काउन्सिल नेपालको स्वायत्तता न्यायपालिकाको हस्तक्षेपबाट सुरक्षित भएको छ ।

यो संस्थालाई ठाउँ मातहतमा राख्न समय-समयमा विभिन्न प्रयत्न हुँदै आएको थियो । त्यसकै सिलसिलाको रूपमा साउन २६ गते मन्त्रिपरिषद् बैठकबाट ऐनका विभिन्न दफा, उपदफाहरूविपरित एकसूत्रीय नियमावली बनाई भदौ १ गते काउन्सिल नेतृत्वमा चाहेको व्यक्ति मनोनयन भएको हो । तर, सम्मानित न्यायालयले प्रेस काउन्सिल ऐनको मर्म, भावना र त्यसको स्वायत्तता रक्षा गर्दै आफ्नो निर्णय दिएको छ । सरकारको यसप्रकारको कदममा पुनः 'ब्रेक' लागेको छ ।

पछिल्ला दिनहरूमा प्रेसप्रति सरकार अनुदारवादी, असहिष्णु बन्दै गएको जगजाहेर छ । यसबीच ल्याइएका मिडिया काउन्सिल विधेयक, सूचना प्रविधि विधेयक र आमसञ्चार विधेयकका बान्कीहरू हेर्ने हो भने संविधानमा एकातिर पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रतालाई प्रत्याभूत गरिएको छ भने अर्कातिर सरकार कठोर कानूनहरू निर्माण र कार्यान्वयनमा सक्रिय छ । यी काम नेकपाको चुनावी प्रतिवद्धता, अरुभन्दा अब्बल लोकतान्त्रिक देखिने जनकपुर र बुटवल महाधिवेशनदेखिकै अभ्यासविरुद्ध छ । सरकारले मुखमा लोकतन्त्र र व्यवहारमा असहिष्णु व्यवहार देखाउन गरेको प्रयासलाई सर्वोच्च अदालतले भदौ ३ गते रोकिदिएको मात्रै हो ।

देशमा थुप्रै काउन्सिल (परिषद्) छन् । बार, मेडिकल, नर्सिङसहित अनेकन काउन्सिलका बीचमा पछिल्ला दिन 'काउन्सिल' भन्नासाथ प्रेस काउन्सिल नै बुझ्ने बानी बस्दै गएको स्थिति छ । कारण हो, यस बीच काउन्सिलको कार्यसम्पादन, क्षेत्राधिकार र गतिविधि अत्यधिक बढ्नु । गैरजिम्मेवार सञ्चारकर्मका आधारमा मुलुक वा समाजमा आतङ्क सिर्जना गर्ने, सञ्चार क्षेत्रको धर्म र कर्म विपरितका गतिविधिमाफत अराजकता सिर्जना गर्ने कामलाई प्रेस काउन्सिलले निरन्तर निरुत्साहित गर्दै आएको छर्लङ्ग छ । कतिपय योग्य, क्षमतावान सञ्चारकर्मीबाट

भएका त्रुटि सच्याउने र त्यस्ता सञ्चारकर्मी अन्य कानुनका आधारमा दण्डित हुनेजस्ता कामबाट मुक्त गराउनेजस्ता प्रभावकारी भूमिकामा पनि यसको सक्रियता रहेको छ । भलै, यो कसैलाई मन नपर्नसक्थ्यो ।

प्रेस काउन्सिल सरकार र मिडिया क्षेत्रको बीचमा पुलको काम गर्ने निकाय हो भन्ने कुरा यसले आफ्ना गतिविधिबाट पुष्टि गरेको छ । गत वर्ष साउन १ गते कार्यसम्पादन करार सम्झौतामा स्ताक्षर नै भएन । कारण हो, यसको स्वायत्त र अर्धन्यायिक निकायको मर्म स्थापना । एक हिसाबले यो अदालतजस्तै भूमिकामा रहन्छ । यसमा पीडितले उजुरी गर्छन्, ती उजुरीको सुनुवाइ हुन्छ र यथासम्भव न्यायसम्पादनका काम गरिन्छन् । आफैँभित्रको अभ्यास, आलोचना, आत्मालोचना, सहकार्यको अभ्यासबाट यो गुञ्जिदै आएको छ । काउन्सिलको आवरणभित्र पञ्चायतकालमा राजदरवारका विवाह, व्रतबन्ध, जन्मदिन, राज्याभिषेकजस्ता अनेकन खुसियालीमा उत्सव मनाउने, व्यवस्थाविरोधी अखबारलाई विभिन्न नाम र शैलीमा दण्डित गर्ने कामलाई मनासिव ठहर्‍याउनेजस्ता काम हुन्थे । ०४६ को परिवर्तनपछिका केही निर्णय पुस्तिका काउन्सिलसँग छैनन् । ती जलाइएका थिए । ०६२/०६३ को जनआन्दोलनताका लोकतान्त्रिक आन्दोलनकै पृष्ठभूमिबाट विकास भएका व्यक्तिहरू काउन्सिलको नेतृत्वमा स्थापित भए । अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताविरोधी सरकारको मतियारी गर्ने ती व्यक्तिलाई लोकतान्त्रिक सरकारले बर्खास्त गर्‍यो । त्यसको कहींकतैबाट विरोध भएन । किनभने, त्यो अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताको जित थियो । तर, अहिलेको काउन्सिलमा एकखाले सङ्घर्षपूर्ण इतिहास र त्यो विरासत बोकेका, पत्रकारिता तथा आमसञ्चारको क्षेत्रमा लामो समयदेखि निरन्तर कार्यरत व्यक्तिहरूको उपस्थिति छ । त्यस्ता व्यक्तिलाई सरकारले हठात् जिम्मेवारीविहीन गर्न खोज्नु, गिजोल्न खोज्नु किमार्थ जायज थिएन ।

प्रेस काउन्सिलमा कि सरकारले अध्यक्षको नियुक्ति गर्छ कि सदस्यले नै । तर बीचमा खेल्न खोजिएपछि अदालतले दुईपक्षीय छलफलमा समेत नभिकाई प्रेस काउन्सिलको स्वायत्तताको रक्षा गरेको हो । काउन्सिलले गरेका राम्रा कामहरू सरकारले बिसियो । कालापानी प्रकरणमा भारतीय सञ्चारमाध्यमले नेपाल र नेपालीप्रति गरेको कटाक्षपूर्ण प्रस्तुतिको कडा भाषामा विरोध गर्ने र भारतीय प्रेस काउन्सिललाई पत्राचार गर्ने काम यही काउन्सिलले गरेको हो ।

प्रधानमन्त्रीले स्वीस बैंकमा ५५ लाख डलर राख्नुभएको भनी गरिएको अपमानपूर्ण र तथ्यहीन प्रचारबाजी नियन्त्रण गर्न काउन्सिलले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेकै हो । त्यसकममा २४ घण्टे स्पष्टीकरणसँगै थुप्रै अनलाइनहरू बन्द गरिएका थिए ।

विभिन्न पेसा, वर्ग र क्षेत्रका व्यक्ति र संस्थाहरूका बारेमा विभिन्न सञ्चारमाध्यममा आउने कष्टपूर्ण, निराधार तथा आत्मसम्मानमाथि चोट पुऱ्याउने सामाग्रीउपर यसले छानबिन र आवश्यक कारवाही गर्दै आएको छ । अर्थात्, यो सबैको साभ्ना चौतारीका रूपमा रहेको जगजाहेर छ ।

यससँगै प्रधानमन्त्रीको नाम भजाएर खाने मानिसहरू, प्रेस काउन्सिलमा आएर धम्क्याउने र पटक-पटक कालोसूचीमा पर्नेहरू पनि कारवाहीमा परेको अभिलेख छ । प्रेस काउन्सिलले बिना मोलाहिजा गरेको कारवाहीबाट उत्तेजित भएका,आलोचना र सुभावा सहन नसक्ने प्रवृत्तिबाट प्रेरित निर्णय अन्ततः असफल भएको छ ।

काउन्सिलले सरकारलाई पनि पुर्जी काटेको छ । लकडाउनको समयमा सर्वसाधारण नागरिकको आवत-जावतको विषयलाई लिएर प्रधानमन्त्री कार्यालयकै वेबसाइटमा आएको भ्रमपूर्ण सूचना र त्यो सूचना राख्दै-हटाउनेजस्तो कामको बारेमा काउन्सिलले खबरदारी गरेकै हो ।

यदि अहिलेको प्रेस काउन्सिल सरकारबाट विनियोजित बजेट लिएकै आधारमा उसैको गुणगान गाउने हुन्थ्यो भने जनताले निष्पक्ष सूचना प्राप्तिको हक गुमाउने थिए । यसर्थ प्रेस काउन्सिललाई स्वायत्त राख्नु, सरकारी हस्तक्षेपबाट टाढा राख्नुमा जनताको सुसूचित हुने हक पनि गाँसिन्छ । यसमानेमा काउन्सिलको स्वायत्तता प्रेस स्वतन्त्रताको रक्षा र व्यक्तिगत गोपनीयताको हकको सम्बर्द्धन पनि हो ।



